

ЕКОЛОГІЧНИЙ РИЗИК ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

*Чуприна Ю.Ю., асистент кафедри екології та біотехнології
Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва
Харківська обл., Харківський р-н, с. Докучаєвське, Україна
rybchenko_yuliya@ukr.net*

Екологічний ризик - це оцінка на всіх рівнях ймовірності появи в навколишньому природному середовищі негативних змін, спричинених антропогенним впливом. Під екологічним ризиком розуміють також імовірну небезпеку завдання шкоди природному середовищу у вигляді можливих втрат за певний час.

Шкода природному середовищу при різній господарській діяльності неминуча, але вона має бути зведена до мінімуму і економічно виправдана. Будь-яка діяльність повинна проводитися так, щоб не перевищувати шкідливого впливу на природне середовище.

Для ризику характерні несподіваність і швидкість назрівання небезпечної ситуації, що передбачає швидкі дії з усунення або ослаблення впливу джерела небезпеки.

В останній час приділяють багато уваги поняттю «допустимого» екологічного ризику. При антропогенному впливі враховують такі правила допустимого екологічного ризику: - неминучість втрат у природному середовищі; - мінімальність втрат у природному середовищі; - реальна можливість відновлення втрат у природному середовищі; - відсутність шкоди здоров'ю людини; - співрозмірність екологічних збитків і економічного ефекту.

З метою управління екологічним ризиком проводять його оцінку в такій послідовності:

1) первинна ідентифікація небезпеки; 2) виявлення джерела небезпеки; 3) оцінка ризику в умовах нормальної роботи; 4) оцінка стану здоров'я і можливої кількості жертв; 5) оцінка стану біоти за біологічними інтегральними показниками; 6) оцінка впливу забруднюючих речовин на людину і навколишнє природне середовище; 7) спектр можливих сценаріїв розвитку аварії; 8) статистичні оцінки й імовірнісний аналіз ризику.

Виділяють такі фактори екологічної небезпеки - природні, соціально-економічні, техногенні, військові.

Екологічна безпека - це стан захищеності природного середовища і людського суспільства від загроз, що виникають в результаті антропогенних і природних впливів. Поняття екологічної безпеки передбачає систему регулювання і управління, яка дозволяє прогнозувати, не допускати, а у випадку виникнення - ліквідувати розвиток надзвичайних ситуацій.

Метою гарантування екологічної безпеки є досягнення максимально сприятливих показників здоров'я людини і високої якості природного середовища. Ці показники є одиницями вимірювання екологічної безпеки.

Кількісний і якісний стан екосистем визначає ступінь їх стійкості. Для оцінки стійкості використовують показники самовідновлення систем. Для цього виділяють такі градації:

1) природний стан; 2) рівноважний стан; 3) кризовий стан; критичний стан; 4) катастрофічний стан; 5) стан колапсу.

За медико-соціальною шкалою, залежно від стану екосистем, виділяють такі зони: 1) благополучна; 2) хронічного забруднення природного середовища; 3) підвищеної екологічної небезпеки; 4) надзвичайної екологічної ситуації; 5) екологічного лиха.

Екологічна безпека реалізується на глобальному, регіональному і локальному рівнях.

Методи управління екологічною безпекою на глобальному рівні включають прийняття міжнародних актів по захисту навколишнього середовища в масштабах біосфери, реалізацію міждержавних екологічних програм, створення міждержавних сил для ліквідації екологічних катастроф, що мають природний або антропогенний характер.

На регіональному і локальному рівні система управління екологічною безпекою включає: екологізацію економіки; нові екологічно безпечні технології; витримування темпів економічного розвитку, які не перешкоджають відновленню якості навколишнього середовища і сприяють раціональному використанню природних ресурсів.

Конституція України в ст. 13, 14, 16, 66, 92, 116, 119, 137, 138, 142 закріпила право кожного на безпечне життя і здоров'я довілля та обов'язок держави гарантувати екологічну безпеку і підтримання екологічної рівноваги на території України. Тому пріоритетним напрямком діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування є формування і впровадження в освітнянську, наукову і практичну діяльність заходів економічного, соціального, технічного, організаційного та політичного характеру, серед яких першочергове значення в екологічній політиці держави має створення національної екологічно-правової системи безпеки.